

Pandemijski leksik

Sadiković, Bruno

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:286918>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-02**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet u Osijeku

Preddiplomski dvopredmetni studij hrvatskoga jezika i književnosti i
engleskoga jezika i književnosti

Bruno Sadiković

Pandemijski leksik

Završni rad

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Ana Mikić Čolić

Osijek, 2023.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet u Osijeku

Odsjek za hrvatski jezik i književnost

Preddiplomski dvopredmetni studij hrvatskoga jezika i književnosti i
engleskoga jezika i književnosti

Bruno Sadiković

Pandemijski leksik

Završni rad

Humanističke znanosti, filologija, kroatistika

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Ana Mikić Čolić

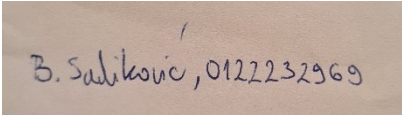
Osijek, 2023.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napisao te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s navođenjem izvora odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet u Osijeku trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta u Osijeku, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku 7. rujna 2023.

B. Sabiković, 0122232969

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. PANDEMIJA KORONAVIRUSA.....	2
2.1. Općenito o koronavirusu	2
2.2. COVID-19 u hrvatskom jeziku	2
3. NEOLOGIZMI	5
3.1. Definicija neologizama	5
3.2. Vrste neologizama	5
4. UTJECAJ PANDEMIJE NA IZRAŽAVANJE U MEDIJIMA.....	7
4.1. Medijsko izražavanje.....	7
4.2. Primjeri i analiza medijskog izražavanja	8
5. PROMJENE I PRILAGODBE U JEZIKU	10
6. SOCIOLINGVISTIČKI ASPEKTI PANDEMIJSKOG LEKSIKA.....	12
7. ZAKLJUČAK.....	15
8. LITERATURA.....	16

Sažetak

U ovom se radu govori o pandemijskom leksiku uz analiziranje primjera iz javnocomunikacijskoga prostora. Cilj je ovoga rada analizom prikazati utjecaj koji je imao veliki globalni događaj poput pandemije bolesti COVID-19 na jezik. Na početku će se pojasniti što je COVID-19 i kako je on utjecao na cijeli svijet s naglaskom na jezik. Budući da je pandemija utjecala na nastanak velikog broja novih riječi, slijedi poglavlje u kojem se određuju neologizmi i njegove vrste. Zatim se prikazuje i analizira medijsko izražavanje u pandemijsko doba, a nakon toga i promjene i adaptacije koje su se počele događati unutar hrvatskoga jezika. Posljednje je poglavlje posvećeno sociolingvistiškom aspektu utjecaja pandemije na jezik uz analizu primjera iz hrvatskog javnocomunikacijskog prostora. Na kraju je rada zaključak u kojem se utvrđuje utjecaj pandemije na leksik i društvo.

Ključne riječi: neologizmi, COVID-19, leksik, jezik, jezične promjene

1. UVOD

U ovom se radu govori o pandemijskom leksiku kroz različite perspektive s naglaskom na sociolingvističku i analitičku. Analizira se leksik koji je u vrijeme pandemije dominirao hrvatskim javnokomunikacijskim prostorom. Budući da je pandemija utjecala na pojavu novih riječi, dio rada posvećen je određivanju neologizama, vrstama neologizama te načinima njihova nastanka.

Na početku će se pojasniti što je COVID-19 i kako je on utjecao na cijeli svijet s naglaskom na jezik. Budući da je pandemija utjecala na nastanak velikog broja novih riječi, slijedi poglavlje u kojem se određuju neologizmi i njegove vrste. Zatim se prikazuje i analizira medijsko izražavanje u pandemijsko doba, a nakon toga i promjene i adaptacije koje su se počele događati unutar hrvatskoga jezika. Posljednje je poglavlje posvećeno sociolingvistiškom aspektu utjecaja pandemije na jezik uz analizu primjera iz hrvatskog javnokomunikacijskog prostora. Na kraju je rada zaključak u kojem se utvrđuje utjecaj pandemije na leksik i društvo.

2. PANDEMIJA KORONAVIRUSA

2.1. Općenito o koronavirusu

Koronavirus (COVID-19) je zarazna bolest koja se pojavila krajem prosinca 2019., u gradu Wuhanu u Kini. Bolest je uzrokovana novim virusom, SARS-CoV-2, koji pripada obitelji virusa Coronaviridae. Tada lokalna bolest kasnije se proširila diljem svijeta i zahvatila više od 200 zemalja, uzrokujući pandemiju. Svjetska je zdravstvena organizacija (WHO) 11. ožujka 2020. godine proglasila COVID-19 globalnom pandemijom. COVID-19 je vrlo zarazna bolest koja zahvaća dišni sustav. Virus se širi aerosolima koji se mogu zalijepiti i kontaminirati bilo koju površinu te sam virus ima sposobnost preživjeti nekoliko dana na zraku. Simptomi bolesti COVID-19 variraju od blagih do teških; može biti sličan blagoj gripu s vrućicom gdje je prisutan suhi kašalj, nedostatak daha i simptomi umora. U 20 % zaraženih pacijenata bolest se može razviti u ozbiljniju sistemsku bolest s ozbiljnijim komplikacijama kao što su već poteškoće s disanjem, upala pluća te zatajenje srca i bubrega u visokorizičnih pacijenata poput starijih ljudi i onih koji imaju više dijagnoza u isto vrijeme poput hipertenzije, dijabetesa, raka i srčanih problema.

Pandemija je uzrokovala teške društvene i ekonomske poremećaje diljem svijeta, uključujući najveću globalnu recesiju od Velike depresije. Velike nestašice dobara, uključujući i nestašice hrane, uzrokovane su prekidima u opskrbnom lancu i paničnom kupnjom (toaletni papir, suncokretovo ulje). Obrazovne ustanove i javna područja bili su djelomično ili potpuno zatvoreni u mnogim jurisdikcijama, a događaji su otkazani ili odgođeni tijekom 2020. i 2021. godine. Mnogi službenici počeli su raditi od kuće. Dezinformacije su kružile društvenim mrežama i masovnim medijima, a političke su se napetosti pojačale. Pandemija je pokrenula pitanja rasne i zemljopisne diskriminacije, jednakosti u zdravlju i ravnoteže između važnosti javnog zdravlja i individualnih prava. Unatoč negativnim učincima pandemije na ekonomiju i društvo, smanjena ljudska aktivnost dovela je do neviđenog smanjenja onečišćenja u svijetu.

2.2. COVID-19 u hrvatskom jeziku

„Naziv COVID-19 označuje vrstu zarazne respiratorne bolesti koju prouzročuje koronavirus. Taj je naziv zapravo pokratak izvedena od engleskoga naziva *coronavirus disease* u kojoj CO znači *corona*, VI virus, D *disease*, a broj 19 označuje 2019. godinu kao godinu pojave bolesti“ (Blagus Bartolec 2020). Unatoč globalnom utjecaju na zdravlje, ekonomiju, društvo, ali i

edukaciju, doba bolesti COVID-19 odrazilo se i na jezik koji svakodnevno koristimo. Leksik i jezične pojave „obogaćuju“ se riječima koje nisu bile korištene godinama jer je posljednja pandemija bila 2009. godine. Jednu od pravopisnih pojava opisuje i Blagus Bartolec (2020) u svom članku *Jezik u doba korone* gdje spominje ispravan način zapisivanja i dekliniranja službenog naziva koronavirusa. Autorica govori kako je naziv „COVID-19“ službeno registriran te se mora uvijek pisati velikim tiskanim slovima i brojem devetnaest koji se piše nakon spojnice. Kombinacija riječi i broja u hrvatskom jeziku stvorila je probleme s dekliniranjem naziva tog virusa.

Naziv COVID-19 je pokrata koja je nastala od triju riječi na engleskom jeziku, ali se na njih odnose pravila u hrvatskom jeziku gdje se pokrate zapisuju velikim tiskanim slovima (npr. RNK – ribonukleinska kiselina, HAK – Hrvatski autoklub, EU – Europska unija). Pri deklinaciji pokrata, nastavak svakog padeža odvaja se spojnicom (npr. RNK-a, HAK-a, EU-a). Neke pokrate postale su dijelom općeg leksika te se zbog toga njima ne pridodaju spojnice nakon padežnog nastavka (npr. laser, lasera, gulag, gulaga, radar, radara). Da bi se naziv COVID-19 leksikalizirao, potrebno je napraviti promjene kojima bi se engleske riječi, od kojih je nastala pokrata, prevele na hrvatski jezik. Slovo *c* prešlo bi u slovo *k* zbog pravila o izgovoru stranih riječi, ali bi i slovo *d* moralo biti zamijenjeno slovom *b* jer se engleska riječ *disease* prevodi kao riječ *bolest* u hrvatskom jeziku. Samim time što bi krajnji rezultat tih promjena bio *kovib 19*, nezgrapno je koristiti leksikalizirani naziv bolesti COVID-19 u standardnom jeziku zbog razlikovanja od službenog naziva pa se on ne preporučuje.

Na kraju članka Blagus Bartolec objašnjava i preporuke kod dekliniranja naziva COVID-19, ali i zašto dolazi do više neispravnih načina sklanjanja. „S obzirom na to da se u nazivu COVID-19 na kraju nalazi broj, koji je od pokrate odvojen spojnicom, taj se naziv ne sklanja i ne preporučuje se umetanje nastavaka između pokrate i broja (COVID-a-19), niti iza broja 19 (COVID-19-a)“ (Blagus Bartolec 2020). Dakle, pojavom broja nakon spojnice onemogućava se dodavanje nastavaka te se kao rješenje nudi stavljanje apozicije *bolest* prije riječi COVID-19 jer se ona može sklanjati pa se olakšava upotreba tog naziva u jeziku. Ako se koristi u manje službenom kontekstu, spojnica i broj devetnaest mogu izostati pa bi tako ostao samo naziv COVID za tu pokratu te se pravila sklanjanja pokrata tada odnose i na pokratu COVID (dodavanje spojnice i padežnog nastavka, npr. COVID-a).

Na kraju članka autorica objašnjava kako je COVID-19 stručna medicinska pokrata koja je izvedena od engleskog naziva za tu bolest (*coronavirus disease*) te kako bi se uz taj glavni

naziv COVID-19, trebao koristiti i izraz koronavirusna bolest jer označava puni naziv bolesti te je razumljiviji većem krugu govornika jezika.

3. NEOLOGIZMI

3.1. Definicija neologizama

Anić i Klaić (2001: 945) neologizam određuju kao „novotvorinu; strast za uvođenjem novotvorina; gram. nova riječ napravljena po uzoru na strane jezike, kovanica, stara riječ s novim značenjem, (...)“. Tom se definicijom kao način tvorbe novih riječi uvodi i mogućnost pronalaska uzora u stranim jezicima. Simeon (1969: 904–905) neologizam određuje kao „jezičnu novotvorevinu, novo iskovanu i još ne općenito prihvaćenu riječ ili izraz; kovanje i upotrebu starih riječi u novom značenju; riječ, izraz, konstrukciju koja je nedavno ušla u jezik“. Dakle, Simeon ne spominje posuđenice, već pozornost stavlja na riječi koje su novotvorevine hrvatskog jezika i na stare riječi koje imaju novu semantičku vrijednost. Mikić Čolić (2021: 18) za neologizam tvrdi da je to „opći naziv za svaku novu jedinicu leksičkog sustava, za svaki novi leksem koji govornici do određenog trenutka nisu rabili jer ga nisu poznavali ili on nije postojao“.

Nastanak neologizama objašnjava i Muhvić- Dimanovski (2005). Razlozi zbog kojih nastaju neologizmi, kako tvrdi Muhvić- Dimanovski, su sljedeći: novi pojmovi, predmeti i pojave koji trebaju svoje nazive te novi nazivi kao dodatak onima koji već postoje. Ti novi nazivi dijele se u dvije kategorije: ekspresivni nazivi (mogu biti eufemistični, šaljivi, ali i vulgarni) i stilistički nazivi (žargon te utjecaj pragmatičkih činitelja kao što su jezična ekonomija, pomodni trendovi i sl.). Od izvanjezičnih razloga spominju se povijesni i politički utjecaj. „Može se zaključiti da poticaji za nastanak novih riječi uglavnom dolaze iz izvanjezičnoga svijeta. Potrebe za novim riječima javljaju se iz pragmatičkih, odnosno komunikacijskih razloga – uvijek kada se pojave novi predmeti, pojmovi ili pojave koje treba imenovati – ali i iz estetskih razloga jer govornici uvijek teže inovativnomu i dosjetljivomu načinu izražavanja pri čemu posebno dolazi do izražaja želja da se o starim predmetima govori na nov i drukčiji način“ (Mikić Čolić 2021: 20).

3.2. Vrste neologizama

Neologizmi se mogu podijeliti na temelju sljedećih kriterija (prema Mikić Čolić 2021):

1. s obzirom na prirodu inovacije
2. s obzirom na razloge nastanka
3. s obzirom na podrijetlo.

Prema prvom kriteriju neologizmi se mogu podijeliti na:

- a. formalne neologizme i
- b. semantičke neologizme.

Osim domaćih novih riječi koje su rezultat tvorbene kreativnosti, odnosno propitivanja vlastitih izražajnih mogućnosti, neološku građu čine i semantički neologizmi, odnosno neosemantizmi kojima jezik, dodajući novo značenje postojećim leksičkim jedinicama, čuva samosvojnost na planu jezičnoga izraza, a značenjski se obogaćuje. Bitno je naglasiti da promjena značenja, odnosno promjena koncepta vezanih uz riječ ne utječe na njezin glasovni oblik, dakle on ostaje nepromijenjen.

Prema drugom kriteriju neologizmi se mogu podijeliti na (prema Muhvić-Dimanovski 2005):

- a. denominativne i
- b. stilističke.

Prvoj skupini neologizama pripadaju oni koji u jezik ulaze iz pragmatičkih, odnosno komunikacijskih razloga. Svjestan nemogućnosti da u određenom trenutku imenuje neki predmet, pojavu ili pojam, govornik svjesno tvori novu riječ ili ju preuzima iz stranog jezika. S druge strane, stilistički neologizmi nastaju iz estetskih razloga i to najčešće za potrebe nekog književnog djela. Dakle, to su riječi koje nastaju kako bi se postigao određeni efekt kod čitatelja, odnosno kako bi se dosjetljivom, novom i neobičnom riječi djelovalo na njega.

4. UTJECAJ PANDEMIJE NA IZRAŽAVANJE U MEDIJIMA

4.1. Medijsko izražavanje

Mediji su imali važnu ulogu u komuniciranju s javnosti i širenju informacija za vrijeme pandemije jer su prenosili sve aktualne vijesti o koronavirusu. „Jasno, promijenilo se ono o čemu govorimo (pandemija je postala glavnom temom svih oblika medija i društvenih mreža, ali i osobne komunikacije), ali i kako govorimo“ (Štrkalj Despot 2020: 1). Izvještavanje o svemu što se tada događalo zahtijevalo je i prilagođavanje jezika jer nisu za sve pojave postojale riječi u hrvatskom jeziku.

Novinarima je bio problem prenijeti složenije znanstvene i zdravstvene informacije tako da ih gotovo svi mogu razumjeti. Kako bi se taj problem otklonio, novinari su počeli koristiti izraze koji su precizno opisivali trenutno stanje, a i koji su bili prepoznatljivi govornicima. Pandemijski je leksik tako prevladao u medijskom izvještavanju jer se bez njega nije moglo pisati o koronavirusnim pojavama, a riječi poput *karantena*, *lockdown* i *новооболјели* postali su sastavnim dijelom medijskoga diskursa. Za primjer se mogu uzeti naslovi članaka s mrežnih portala poput: „Hrvatska ulazi u mali *lockdown*! Zatvaraju se kafići i restorani, nema vjenčanja, adventa, teretana: ‘Razmišljamo i o kaznama’“ i „Raste broj novooboljelih u Hrvatskoj, blaže kliničke slike“.

Neke riječi i izrazi koji se koriste u medijima na psihološkoj i emocionalnoj razini imaju veću težinu te se njima i oblikuje percepcija šire javnosti. Kada se čuju već spomenute riječi poput *karantena* i *lockdown*, navode javnost na anksioznost, strah i izolaciju upravo zbog svoje težine. Dakako, postoje i pozitivni izrazi koje su koristili razni mediji kako bi pojačali dobre i poželjne emocije tijekom pandemije, a glavni su izrazi bili *zajedništvo*, *podrška* i *solidarnost*. Naslov na stranici Hrvatske komore primalja glasi: „Zajedništvo roditelja i primalja jače je nego strah od korone“.

Još jedan od izazova s kojim su se suočavali medijski izvjestitelji jest pojednostavljivanje složenih znanstvenih i medicinskih informacija tako da svi mogu razumjeti ono o čemu se piše. Najjednostavniji je primjer riječ *virus* koja se koristila umjesto izraza „bolest COVID-19“ ili „SARS-CoV-2“ kako bi se pojednostavila terminologija i olakšalo razumijevanje. Autorica članka časopisa „GQ“, Julia Hobsbawm (2020), tvrdi kako ljudi „žude“ za jednostavnošću i da se osjećaju bolje oko neke situacije ako ne znaju sve informacije vezane za nju. Dakako, spominje i da postoje granice pojednostavljivanja jer smatra kako kasnije u budućnosti ljudi neće biti kompetentni u medijskoj pismenosti. Raspravljalo se o tome trebaju li se nastaviti

pojednostavljivati stručni znanstveni i medicinski izrazi ili bi trebalo koristiti izvorne izraze kojima bi se spriječilo širenje nepotpunih informacija i samim time precizno korištenje terminologije koje bi povećalo povjerenje javnosti.

4.2. Primjeri i analiza medijskog izražavanja

U naslovu na stranici *tportala* pojavljuje se izraz *karantena* u samim počecima pandemije, dakle u ožujku 2020. godine, ali već je tada bila upotrebljavana mnogo puta pa nije bilo problema s dohvaćanjem značenja te riječi široj publici.

(1) „Biograd na Moru se zasad izvukao, ne uvodi se karantena“

Prema pojmovniku koronavirusa Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje stoji da je *karantena* „prisilno, zakonski ili službeno izdvajanje potencijalno zaraženih osoba iz okoline ili čitavih naselja kako bi se spriječilo daljnje širenje virusa; potječe od talijanske riječi *quarantina* (‘40 dana’). Prvi put kao zaštitna mjera primijenjena je odlukom Velikoga vijeća Dubrovačke Republike 1377. godine“ (jezik.hr).

(2) „Studija: Čak i asimptomatski zaraženi mogu imati post-covid sindrom“

Svojevrsnu težinu naslova iz primjera (2) na N1 portalu nosi riječ *asimptomatski* koji se odnosi na ljude koji su zaraženi koronavirusom, ali ne pokazuju nikakve simptome te bolesti. Službena definicija pojmovnika glasi da je *asimptomatski bolesnik* onaj „bolesnik koji ne očituje simptome kakve bolesti ili su simptomi veoma blagi i ne mogu se na prvi pogled povezati s bolesti od koje boluje“ (Jezik).

(3) „*Lockdown* je eksperiment koji se po prvi put u povijesti koristi.“

U primjeru (3) riječ *lockdown* iskorištena je u naslovu *Jutarnjeg lista* iz studenog 2020. godine. Važno je napomenuti da novinar koji je izabrao taj naslov nije koristio svoje riječi, već je samo citirao gospodina Matu Njavru, ali kasnije u podnaslovu stoji ponovno riječ *lockdown*. „Njavro smatra da bi strogi *lockdown* u Hrvatskoj mogao imati katastrofalne posljedice“ (Jutarnji list 2020). Dakle, nije iskorištena hrvatska alternativa *karantena*, već je ostala izvorno engleska riječ u podnaslovu članka.

(4) „Što su zapravo respiratori i kako rade? Stručnjak je objasnio“

U naslovu iz primjera (4) na Index portalu upotrijebljena je riječ *respirator* pri čemu se misli na pomagalo za disanje koje je bilo potrebno oboljelima od koronavirusa koji su imali poteškoća s disanjem. Službena definicija iz pojmovnika kaže kako je respirator „medicinski uređaj koji omogućuje disanje bolesnicima koji samostalno otežano dišu“ (Jezik). Članak je napisan u travnju 2020. godine, dakle gotovo na samom početku pandemije jer je u cilju bilo educirati javnost o jednom od glavnih uređaja koji su pomagali oboljelima.

(5) „U Hrvatskoj je sekvencioniranjem potvrđeno i prisustvo češkog soja koronavirusa, nakon što su prethodno potvrđeni britanski, njujorški i južnoafrički.

Riječ *soj* često se upotrebljavala u raznim medijima, većinom u negativnom kontekstu što bi rezultiralo paničarenjem i anksioznošću javnosti. Definicija prema pojmovniku glasi kako je *soj* „skupina organizama koja je posebna genetska varijanta unutar jedne vrste“ (Jezik). Kada bi se ta riječ pojavila u medijima, bila bi popraćena negativnim reakcijama javnosti jer bi izazvala strah od ponovnog uvođenja određenih restriktivnih mjera.

5. PROMJENE I PRILAGODBE U JEZIKU

Prema Strongmanu (2017), u dvadeset prvom se stoljeću u svijetu govori između 6000 i 8000 različitih jezika, a svi su u stalnom razvoju, međusobno utječu jedan na drugi miješanjem ili stagnacijom, rastom ili sužavanjem. To se događa kroz promjene u veličini populacije ljudi koji ih koriste, učestalosti i oblika njihove uporabe u različitim medijima, kroz migraciju i kroz miješanje s drugim jezicima. Upravo zbog pandemije hrvatski jezik svjedočio je značajnim jezičnim promjenama i adaptacijama kako bi se adekvatno izrazile nove situacije, koncepti i mjere kao što je to već spomenuto u prijašnjem poglavlju gdje se spominjalo izražavanje u medijima. Strongman (2017) tvrdi da ako nisu sva komunikacija, govor i jezik pouzdani, tada neke značajke jezika možda neće imati odabranu prednost za evoluciju i adaptiranje, ovisno o kognitivnoj i društvenoj cijeni razmjene informacija. To dovodi do dvije značajke ljudske upotrebe jezika. Prvo, jezične varijacije mogu biti prilagodljive; i drugo, budući da kombinatorni komunikacijski sustavi imaju pravila tumačenja, oni mogu biti osjetljivi i na pogrešno razumijevanje „buke“ i također na „obmanu“. Stoga su potrebni usklađeni oblici suradnje kako bi se omogućila evolucija jezika (Strongman 2017). Time se želi reći kako je za uzajamno razumijevanje među ljudima potrebno korištenje međunarodne terminologije. Već spomenuti izrazi kao što su *karantena*, *izolacija*, *lockdown* postaju dijelom svakodnevne upotrebe, neovisno u kojem kontekstu, bilo to službenom ili neformalnom. Izraz *maska* dobiva drukčije značenje za vrijeme pandemije jer je do tada semantički označavala rekvizit koji može biti dio predstave ili kakvog kostima, a kasnije je označavala zaštitu od virusa koja se nosi preko nosa i usta i bila je nezamjenjiv dio svakodnevnice. Još jedan primjer jezične adaptacije jest riječ *karantena*. Naime, ona je prije označavala period za vrijeme kojeg je osoba morala biti izolirana od drugih ljudi kako ne bi zarazila nikoga u slučaju da je zaražena nekom stranom prenosivom bolešću, a za vrijeme pandemije mijenja joj se semantičko značenje i prema pojmovniku to je „prisilno, zakonski ili službeno izdvajanje potencijalno zaraženih osoba iz okoline ili čitavih naselja kako bi se spriječilo daljnje širenje virusa; potječe od talijanske riječi *quarantina* (‘40 dana’). Prvi put kao zaštitna mjera primijenjena je odlukom Velikoga vijeća Dubrovačke Republike 1377. godine“ (Jezik). Prema Strongmanu (2017), bitan je ljudski faktor kod takvih jezičnih promjena jer u procesu jezične adaptacije i promjene, govornik je osoba koja je u interakciji s okolinom pomoću govorne i/ili pisane komunikacije koji uzrokuje ponavljanje pojedinih jezičnih varijanti, u ovom slučaju riječi *karantena* i *maska* s drugim semantičkim značenjima, što rezultira jezičnom postojanošću i/ili promjenom. Također, kao što je pandemija prisilila ljude na univerzalno prilagođavanje komuniciranja u svakodnevnim

interakcijama, prisilila ih je i na prilagođavanje u komunikaciji putem interneta. Povećala se upotreba društvenih mreža, e-pošte i aktivnost na internetskim stranicama hrvatskih novina. Ljudi su koristili izraze poput „WFH“ (engl. *work from home*), COVID (skraćeno od „COVID-19“), *antivakseri* i *vakseri*. Upravo su se tada pojavile i kreativne inovativne riječi pandemijske tematike poput, već spomenutih *kovidiot*, *Plenkorona*, *koronaš* i dr. Samim time te su riječi uvedene u svakodnevicu i postale su tadašnjom jezičnom promjenom.

6. SOCIOLINGVISTIČKI ASPEKTI PANDEMIJSKOG LEKSIKA

Sociolingvistički učinak koji je imala pandemija očituje se kroz promjene u jeziku, izražavanju i komunikaciji. Društveni faktor bitan je za proučavanje jezičnih promjena jer su govornici komentirajući pandemijsko doba na društvenim mrežama, u medijima, u privatnoj komunikaciji oblikovali pandemijski leksik što nam uvid kako se jezična zajednica prilagodila promjenama uslijed tog kriznog razdoblja. Prema Rasheed Ibrahim i dr. (Rasheed Ibrahim et al. 2020) s epidemijom bolesti COVID-19 naš se svakodnevni način života značajno promijenio. Nisu samo gospodarstvo, industrija i zdravstvene usluge doživjele velike promjene, već i naši načini komunikacije. Isti autori nadalje spominju kako je glavni fenomen koji svjedoči promjeni komunikacije upravo pojava novih izraza i pojmova koji postaju dio svakodnevnog života velike većine ljudi koji koriste društvene mreže i internetski su prisutni (Rasheed Ibrahim et al. 2020).

Štrkalj Despot (2020: 1) piše o toj pojavi:

„Svjedočimo pojavi novih riječi, mnogim neologizmima koji se iznimno brzo šire zahvaljujući društvenim mrežama i ključnim riječima (*hashtagovima*), svjedočimo novim kombinacijama, uporabama i značenjima već postojećih riječi, ulasku medicinskoga žargona u opći jezik te očekivanim i manje očekivanim metaforičkim uokvirivanjima diskursa o koronavirusu.“

Već spomenuta kreativnost koju je pandemija potaknula među govornicima hrvatskog jezika bila je prisutna u svim oblicima komunikacije. Često su se tvorile nove riječi i izrazi kako bi se opisala kakva iskustva ili kako bi se na humorističan ili kritički način komentiralo kakvu situaciju. U nastavku je rada tablica s primjerima pandemijskih neologizama.

Tablica 1. Pandemijski izrazi na engleskom jeziku koji se pojavljuju i u hrvatskom jeziku

<i>Contagious</i> (hrv. zarazno)	Na engleskom jeziku tom riječi opisuje se bolest koja se prenosi izravnim kontaktom, dok u hrvatskom ona označava bolest koja se općenito lako širi
<i>Epidemic</i> (hrv. epidemija)	Na oba jezika ta riječ ima isto značenje – „naglo širenje zarazne bolesti među pučanstvom određena područja u kratkome razdoblju“ (Jezik)

<p><i>Immunity</i> (hrv. imunitet)</p>	<p>U oba jezika riječ ima isto značenje. Prema <i>Školskom rječniku hrvatskog jezika</i>, imunitet je „sposobnost organizma da se suprotstavi uzročnicima zaraznih bolesti“.</p>
<p><i>Pandemic</i> (hrv. pandemija)</p>	<p>U oba jezika ta riječ označava „epidemiju velikih razmjera, širenje bolesti na više država, cijeli kontinent, više kontinenata ili cijeli svijet“ (Jezik).</p>
<p><i>Quarantine</i> (hrv. karantena)</p>	<p>Karantena je „prisilno, zakonski ili službeno izdvajanje potencijalno zaraženih osoba iz okoline ili čitavih naselja kako bi se spriječilo daljnje širenje virusa“ (Jezik). U članku u definiciji na engleskom jeziku stoji kako je to ograničavanje kretanja ljudi i dobara da bi se spriječila zaraza ili štetočine.</p>
<p><i>Self-isolation</i> (hrv. samoizolacija)</p>	<p>U članku Rasheed Ibrahim i drugih (2020) <i>samoizolacija</i> podrazumijeva ostanak kod kuće zbog bolesti COVID-19 ili zbog zaraze tom bolešću čime se sprječava širenje virusa. Prema pojmovniku, na hrvatskom jeziku to je „kućna izolacija osoba koje imaju simptome zaraze ili osoba koje ne pokazuju simptome zaraze, ali su boravile u epidemijom zahvaćenim područjima ili su bile u kontaktu sa zaraženim osobama“ (Jezik).</p>
<p><i>Social distancing</i> (hrv. socijalno distanciranje)</p>	<p>U članku Rasheed Ibrahim i drugih (2020) poistovjećuje se s „fizičkim distanciranjem“ te se opisuje kao držanje dovoljnog razmaka između pojedinca i ostalih ljudi izvan doma. Prema pojmovniku to je „udaljenost od najmanje dva metra“ (Jezik).</p>
<p><i>Vaccine</i> (hrv. cjepivo)</p>	<p>Prema članku Rasheed Ibrahim i drugih (2020) to je biološki pripravak koji stvara imunitet na kakvu zaraznu bolest. Sličnu definiciju nudi i <i>Školski rječnik hrvatskog jezika</i>, a glasi da je to „sredstvo koje sadržava mrtve ili oslabljene uzročnike bolesti i kojim se postiže imunitet na koju zaraznu bolest“.</p>

<p><i>Covidiot</i> (hrv. kovidiot)</p>	<p>U oba jezika riječ ima isto značenje, a prema Rasheed Ibrahim i dr. (2020) <i>kovidiot</i> je osoba koja se ponaša neodgovorno za vrijeme karantene. Kovidiot je stopljenica nastala uključivanjem dviju riječi u cijelosti u novu riječ pri čemu dolazi do glasovnog preklapanja (Mikić Čolić 2021).</p>
<p>Miley Cyrus (u hrvatskom jeziku postoji inačica gdje se Toniju Cetinskom mijenja prezime u Toni Cjepinski)</p>	<p>Rasheed Ibrahim i dr. (2020) spominju kako su stanovnici Londona koji pričaju „cockney“ naglaskom koristili ime pop-zvijezde za rimovanje s riječi „koronavirus“ u svakodnevnom govoru. U hrvatskoj su se na internetskim stranicama šalili na račun Tonija Cetinskog jer je on bio protiv cijepljenja.</p>

7. ZAKLJUČAK

Ovim radom na ograničenom broju primjera pokazuje se koliki je utjecaj imala pandemija na svakodnevno jezično izražavanje u hrvatskom, ali i u drugim jezicima. Mediji su imali veliku ulogu u prenošenju informacija vezanih za bolest COVID-19 i oblikovanju jezičnog izražavanja u pandemijskom dobu. Izrazi poput *asimptomatski*, *karantena*, *lockdown* i *koronavirus* nalaze se u gotovo svim naslovima članaka između ožujka 2020. godine i kraja 2021. godine. Promjene koje su uslijedile u jezicima zbog pandemije mogu se očitati kroz promjene značenja riječi poput *maska* i *karantena*. Utvrđivanjem sociolingvističkih aspekata pandemije, zaključuje se koliko je važan ljudski i društveni faktor pri nastanku novih izraza ili pridavanju novih značenja već poznatim riječima. Analiziranjem izabranih primjera dokazalo se da za gotovo svaku englesku riječ koja je bila učestala za vrijeme pandemije, postoji inačica na hrvatskom jeziku upravo zbog toga što je bilo potrebno imati i koristiti te riječi u svakodnevnici. Time se dokazalo da i jedni i drugi, prolazeći kroz takvo krizno društveno i zdravstveno razdoblje, imaju potrebu ujediniti se kroz internacionaliziranje terminologije tako da svi sve mogu razumjeti. Gotovo su svi primjeri fonetski i grafički slični i sve je primjere lako prevesti na hrvatski jezik upravo zbog spomenutih sličnosti jer korespondiraju hrvatskom jeziku (npr. „epidemic“ i epidemije, „quarantine“ i karantena te „social distancing“ i socijalno distanciranje). Zaključuje se da je pandemija bolesti COVID-19 bila poticaj da jezici, uključujući i hrvatski jezik, postanu plodniji neologizmima i da budu podložni jezičnim adaptacijama, a samim time i promjenama koje su uslijedile. Globalni događaji ostavljaju trag u svim područjima ljudskog djelovanja pa tako i u jeziku.

8. LITERATURA

1. Anić, Šime; Klaić, Nikola; Domović, Želimir, *Rječnik stranih riječi: tuđice, posuđenice, izrazi, kratice i fraze*. Sani-plus, Zagreb, 2002.
2. Birtić, Matea i sur., *Školski rječnik hrvatskoga jezika*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje i Školska knjiga, Zagreb, 2013., mrežno izdanje (Pristupljeno 6.9.2023.), URL: <https://rjecnik.hr/>
3. Blagus Bartolec, Goranka, Jezik u doba korone. *Hrvatski jezik*, broj 7, svezak 2, 1–3, 2020.
4. Hobsbawn, Julia, Death by PowerPoint: why simplicity is essential in dealing with a pandemic. 2020. (Pristupljeno: 2.9.2023.), URL: <https://www.gq-magazine.co.uk/politics/article/julia-hobsbawm-simplicity-principle>
5. Jutarnji list, Lockdown je eksperiment koji se po prvi put u povijesti koristi. Za Hrvatsku bi bio katastrofalan. 2020.
6. Mikić Čolić, Ana, *Neologizmi u hrvatskom jeziku*. Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek, 2021.
7. Muhvić-Dimanovski, Vesna, *Neologizmi, problemi teorije i primjene*. Zavod za lingvistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu: Zagreb, 2005.
8. Pojmovnik koronavirusa (Jezik.hr), pristupljeno 6.9.2023., URL: <https://jezik.hr/koronavirus/>
9. Rasheed Ibrahim, Estabraq i sur., A Sociolinguistic Approach to Linguistic Changes since the COVID-19 Pandemic Outbreak. *Multicultural Education*, broj 6, svezak 4, 122–128, 2020.
10. Simeon, Rikard, *Enciklopedijski rječnik lingvističkog nazivlja*. 1. sv., Matica hrvatska, Zagreb, 1969.
11. Strongman, Luke, Language Evolution, Acquisition, Adaptation and Change. *Sociolinguistics*, ur. Xiaoming Jiang, 2017.
12. Štrkalj Despot, Katarina, Kako koronavirus mijenja jezik kojim govorimo (i mislimo)? *Hrvatski jezik*, broj 7, svezak 2, 1–7, 2020.